

Jako šlachy masem

Román, který potvrzuje, že izraelskou literaturu se vyplatí sledovat

JAN NĚMEC

Byl to zřejmě Dante, kdo ve světové literatuře jako první popsal krizi středního věku. Není to zrovna školní výklad *Božské komedie*, ale posuďte sami: hned v prvním zpěvu se o vypravěči dozvídáme, že v polovině života zabloudiv v temném lese a ohrožují ho tři šelmy. Pardál představuje smyslnost, lev pýchu a vlčice lakotu. A jak před nimi ustupuje, div že se nezřítí do propasti. Takovou krizi dnes prožívá leckdo a také vypravěč pozoruhodného románu *Poslední interview* izraelského spisovatele Eškola Neva.

„A začalo takové období. Mám dojem, že se tomu říká krize. Myslel jsem si mylně, že to za pár měsíců přejde,“ píše. S Dantem má společné to, že i on učinil protagonistou knihy sám sebe. Zatímco Danta však v dalších zpěvech *Božské komedie* čeká trek pekelnými okružními, Nevo se snaží vypořádat s nástrahami rodinného života. Jinak řečeno, má to ještě o něco těžší.

Upřímně řečeno

Izraelskou literaturu se vyplatí sledovat. Za autory jako Amos Oz nebo Avraham B. Jehošua, kteří už se dávno stali součástí kánonu, vyrostli další talentovaní spisovatelé. Kromě Davida Grossmana nebo Etgara Kereta je to právě Eškol Nevo (1971). Předloni mu v češtině vyšla první kniha *Tři patra*, která na půdorysu jednoho činžovního domu na předměstí Tel Avivu vypráví příběh tří lidí žijících v jednotlivých podlažích. A kompoziční hravost Nevo potvrzuje i v *Posledním interview*, které ve vynikajícím překladu Sáry Foitové vydalo nakladatelství Pistorius & Olšanská. Celé se totiž skládá z otázek a odpovědí.

Otázky pocházejí od čtenářů a znají je všichni autoři: „Věděli jste odjakživa, že budete spisovatelem?“ – „Zdá se vám někdy o vašich postavách?“ – „Jsou vaše knihy autobiografické?“ Nevův trik spočívá v tom, že se snaží odpovídat s upřímností, kterou nikdo nečeká a na kterou – co si budeme povídat – je vlastně málokdo zvědavý. „Věděli jste odjakživa, že budete spisovatelem?“ – „Ne. Někdy během dospívání mi nicméně došlo, že mám výrazně propracovanější masturbační fantazie než moji nejlepší kamarádi.“

Ty otázky jsou však hlavně záminkou. Nevo v rámci nezvyklého formátu zručně vypráví hlavně o tom, co mu zrovna leží na srdci: Dikla, milovaná žena, která od něj chce odejít, nejstarší dcera na internátní střední škole, dva nejlepší přátelé, z nichž jeden se už dávno ztratil a druhý v nedaleké nemocnici umírá na rakovinu. Otázky tak

Eškol Nevo:
Poslední interview
Přeložila Sára Foitová. Pistorius & Olšanská, 328 stran

připomínají spíše pátrací balony, které se volně vznášejí nad krajinou autorovy minulosti, nebo sondy spouštěné do nitra. Odpovědi na ně často nabývají podoby zpovědi či ostře pointovaných příběhů, v nichž se řeší osobní traumata, provinění a tužby. Ty, které se uskutečnily, i ty, které jim musely ustoupit, protože ne všechny tužby v srdci dokážou žít v míru. „Život se vydal po příliš úzké cestě a psaní bylo to jediné, co se nacházelo mimo ni.“

Izraelskou literaturu se vyplatí sledovat i proto, že vyvěrá z politicky a nábožensky horké společnosti. Je přitom jedno, jestli člověk straní Izraelcům, nebo Palestincům, má pochopení pro ortodoxní komunity, nebo je kosmopolitní liberál. Nejde o to, kdo vyhrává, ale o výši sázek ve hře. Nevo sice vypráví intimní příběh rozpadu jedné rodiny, nevypráví však zdaleka jen intimní příběh.

Když se na německém turné opije a snaží se v berlínských ulicích nešlapat na pamětní dlaždice se jmény deportovaných Židů; když se mu do kufru za žádnou cenu nedaří dostat objemné paměti přeživšího holokaustu, protože tam chce dát hlavně růžové boty pro dceru; když ho pozvou na čtení do izraelské osady za zelenou linií a on tam kvůli hrozbě teroristického útoku musí přenocovat u ženy, které nedávno zabili muže, a v noci se k němu přitiskne její náměšičný syn jako k otci. Politika tu zkrátka porůstá poetikou jako šlachy masem a nelze ji oddělit. Nemluvě o tom, že jeden z hlavních problémů vypravěče tkví v tom, že se stal ghostwriterem populistického politika, jehož hvězda nezadržitelně stoupá.

Pravdy překryté fakty

V *Posledním interview* je přitom všechno ještě o trochu komplikovanější. „Jak snadno se z knih dá vyčíst, co se v životě spisovatele neudálo; a přesto se většina čtenářů snaží o opak,“ říká Nevo a román je podobných zkazek plný. „Část věcí, které jsem tady odhalil, se mi opravdu stala. U části mám smrtelnou hrůzu, že by se mi stát mohly. U části velmi toužím, aby se mi staly.“ Nevo si jako většina současných autorů dává záležet, aby v případě životopisného materiálu smazal hranici mezi autobiografií a autofikcí.

Dá se to brát třeba tak, že autofikce je ve skutečnosti pokračováním autobiografie. V citované pasáži Nevo v podstatě argumentuje, že lidský život přece tvoří nejen to, co se skutečně stalo, ale i to, po čem prahne, aby se stalo, a čeho se děsíme, že by se stát mohlo. Ve světě subjektivity je fakticita jen vrcholkem ledovce; právě v tom se úkol spisovatele liší od zadání, které stojí před dokumentaristou. A protože se ani Nevo občas neubrání vábení paradoxu, tvrdí dokonce, že čím více lže na úrovni autobiografie, tím blíže se dostává k hlubším pravdám překrytým fakty.

Jsou snad jediné výtky, které se vůči *Poslednímu interview* dají vznést: Nevo se občas nevyvaruje příliš okatého aforismu a zvláště v závěru románu až moc hřeší na techniky tvůrčího psaní. To je ostatně v knize tematizováno – autor vlastní největší školu tvůrčího psaní v Izraeli. Až na tyto drobnosti je však *Poslední interview* výjimečně dobře napsaný, vyvážený a komplexní román ze současnosti; jeden z nejlepších, které u nás v roce 2020 vyšly. Procházet peklím je dnes o dost civilnější, ale o nic méně náročný podnik než za Dantových časů. ●

Autor je spisovatel.